

یادداشت اختصاصی سید احسان خاندوزی وزیر امور اقتصادی و دارایی

بازنگاه: توفیقات ۲ ساله دولت در عرصه اقتصاد

یادداشت

هم‌اکنون پس از گذشت دو سال از مسئولیت وزارت امور اقتصادی و دارایی، فرصت مغتنمی است تا بازنگاهی نسبت به سیاست‌ها و اقدامات انجام شده و چشم‌انداز آینده داشته باشیم تا در دریای پرتلاطم و روزمرگی اقتصاد ایران، فانوس دریا و قطب‌نمای حرکت را گم نکنیم. در ابتدا مایلیم میان دو مقام تفکیک قائل شوم: نخست؛ در مقام وظایف مستقیم وزارت امور اقتصادی و دارایی و دوم؛ در مقام یکی از اصلاص تیم اقتصادی دولت.

در مقام اول، سیاست‌های کلیدی و برخی دستاوردها در پی پیگیری تدابیر تحولی، حول محور اصلی رقم خورده است:

- تسهیل مجوزها و مقررات به نفع تولید و فعالیت کسب‌وکارها با صدور بیش از نیم میلیون مجوز برخط به کارآفرینان به همراه کاهش زمان تشریفات گمرکی
- انضباط جدی بودجه دستگاه‌های دولتی از جمله تکمیل حساب واحد خزانه و صفر شدن استقراض تنخواه برای منابع عمومی بودجه
- هوشمندسازی و عدالت در مالیات‌ستانی (به ویژه مبارزه با فرار مالیاتی با افزایش مؤدیان از ۲/۹ به ۵/۵ میلیون نفر به همراه تحقق عدالت منطقه‌ای در بازگشت منابع به استان‌ها)
- شفافیت بی‌امعاض در شرکت‌های دولت یا انتشار بی‌سابقه صورت‌های مالی ۱۲۰۰ شرکت دولتی و عمومی
- جوان‌گرایی در عین تشدید نظارت و افزایش کارایی در بانک‌های دولتی و خروج تمام بانک‌های دولت (به جز سپه به دلیل ادغام) از زیان دهی به واسطه این اقدامات
- اصلاح سازگارتأمین مالی مانند ۲۰ برابر شدن تسهیلات ترجیحی اشتغالزایی تبصره ۱۸ با نظارت سازمان‌های، تأسیس گواهی سپرده طلا، نفت و...

سپردن تدریجی صندلی مدیریتی بیش از ۳۰ شرکت بزرگ سهام عدالت به نهادهای مردمی

افزایش ۲ برابری جلب سرمایه خارجی به نسبت سال آخر دولت مانند:

- فعال کردن کمیسیون مشترک چین و عراق که مجموعاً ۴۵ درصد تجارت کشور را به خود اختصاص می‌دهند.
- تأسیس بانک و بیمه مشترک در سوریه و شرکت سرمایه‌گذاری مشترک با عمان

اصلاح نظام بورسی کشور شامل:

- رانت‌زدایی در قالب حمایت از بورس کالا
- سالم‌سازی ارکان بورس اوراق
- افزایش عرضه اولیه و افزایش ۱۰۰ همت سرمایه‌گذاری شرکت‌های بورسی نسبت به سال ۱۴۰۰.

در مقام دوم، به عنوان یکی از اصلاص تیم اقتصادی دولت نیز سیاست‌های کلیدی دوساله را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

- تحریک رشد و سرمایه‌گذاری در قالب تغییر روند تولیدات صنعتی و تبدیل رشد صفر به ۶/۷ درصدی تشکیل سرمایه ثابت و ۲ سال نرخ رشد حداقل ۴ درصدی کل اقتصاد
- تحریک اشتغالزایی و رونق در قالب کاهش مستمر نرخ بیکاری تا آستانه کم‌سابقه ۸/۲ درصد
- افزایش تولید و رشد ۳ برابری صادرات نفت و گاز ذیل شرایط تحریمی
- بالاترین عدد صادرات غیرنفتی در قالب رشد ۳۰ درصدی تجارت و دیپلماسی اقتصادی با کشورهای همسایه و همسو
- استمرار در کاهش رشد نقدینگی از ۳۹ به ۲۹ درصد و افزایش اقتدار بانک مرکزی

مقابله با جنگ ارزی نیمه دوم سال ۱۴۰۱

لازم است ذکر شود که برخی نابسامانی‌ها در قیمت‌گذاری و ضعف در تنظیم بازار کالاهای خاص نیز یک نقطه ضعف و عامل ناراضی‌بانی

سیاست‌های ارزی مشوق رانت غیرمولد است. اگر اذعان داریم که قیمت ارز بازار غیررسمی باید به نرخ ارز حواله واردات رسمی نزدیک شود، باید ضمن تأکید بر عرضه حداکثری ارز صادراتی (پیمان‌سپاری با قیمت صحیح) و مهار تقاضای غیرتولیدی (بستن حساب سرمایه و قاچاق کالا)، سیاست صنعتی و کشاورزی هم به سمت کاهش ارزبری تغییر یابد و این یک اصلاح ساختاری دشوار اما پرمفعت است که سال‌ها به دلیل فرابخشی بودن آن، از مدیریت خارج شده بود. اگر افزایش تولید خودرو به معنای رونق سی‌کی‌دی باشد باید پذیرفت که این تنها به بهای افزایش نیاز به ارزهای وارداتی خواهد بود.

ضرورت اتخاذ سیاست صنعتی مبتنی بر آمایش سرزمین

حمایت‌های دولت از بخش‌ها و بنگاه‌های تولیدی باید مبتنی بر سندی باشد که راهبرد صنعتی کشور در بازه میان‌مدت را مشخص و همچنین پهنه‌بندی آنها را با توجه به قابلیت‌های سرزمینی در هر منطقه، معین کرده باشد. برای اولین بار مسأله پیشران‌ها در اسناد دوساله اخیر دولت مورد توجه قرار گرفته است اما لازم است به همان میزان نیز مورد اهتمام عملی قرار گیرد. موارد زیر می‌تواند در راستای عملیاتی‌سازی این رویکرد مورد توجه باشد:

- برنامه‌ریزی دقیق برای توسعه اقتصادی سواحل مکران از مصادیق جدی اهتمام عملی در حوزه سیاست صنعتی کشور به شمار می‌رود.
- برنامه هفتم توسعه نیز فرصت مغتنمی بود که از مجموع اسناد تولیدشده در سازمان برنامه و بودجه، وارد دوره حمایت مدون از بنگاه‌های تولیدی شویم.
- ضروری است ابزارهای تشویقی خاص در حوزه‌های مالیاتی، گمرک، تسهیلاتی و... بیش از پیش حول انتخاب‌های سیاست صنعتی و آمایشی متمرکز شود و این مسیر پایانی بر توزیع رانت‌گونه و غیره‌دفعند میان انبوه درخواست‌ها باشد.

ضروری است که بنگاه‌های پراکنده را به سمت زنجیره‌سازی، خوشه‌ها و ادغام‌های افقی و عمودی حرکت داد تا برای فتح بازارهای صادراتی بتوان بازگیران بزرگ‌مقیاس داشت. این مهم به این دلیل قابل توجه است که عدم تشویق برای «اقتصاد مقیاس» یکی از دلایل بالا بودن هزینه تولید شامل قیمت غیرقابلی و کیفیت غیرقابلی محصولات صنعتی و کشاورزی است. لذا حتی اگر در مدیریت داخلی با ۱۰ مجموعه متشکل به جای ۲۰۰ هزار بنگاه منفرد به طور مثال در تولید مرغ یا گوشت و سایر محصولات صنعتی مواجه باشیم، که قطع در کاهش قیمت تمام‌شده، تأمین و نظارت بر بازار و سفره مردم موفق‌تر خواهیم بود.

ضرورت اصلاح ناترازی‌های حوزه انرژی

ناترازی برق و گاز محصول سال‌ها سیاست‌گذاری غلط در این حوزه‌ها بوده و این امر اکنون به فرآورده‌های نفتی نیز سرایت کرده است. ما در ماه‌های نخست شروع به کار دولت سیزدهم طرحی را پیشنهاد دادیم که البته همچنان از سوی وزارتخانه‌های حوزه انرژی در حال بررسی است، اما اکنون بیش از هر زمان دیگری ضروری است راهبردهای غیرقیمتی و قیمتی میان‌مدت برای کاهش ناترازی و شدت مصرف انرژی اتخاذ شود. بدون شک، «تمرکز بر بهینگی مصرف»، «کاهش اتلاف انرژی» و «افزایش راندمان نیروگاه‌ها و زیرساخت انتقال برق» برای رفع ناترازی نسبت به راهکارهای افزایش تولید ارجحیت دارد. شرکت‌هایی که بتوانند مصرف انرژی را در یکی از بخش‌های تولیدی،

حمل‌ونقل یا در یکی از استان‌ها کاهش دهند باید از طریق مابه‌ازای جذاب گواهی صرفه‌جویی انرژی (مانند حواله نفت) پاداش دریافت کنند و بازاری برای مبادله گواهی‌های صرفه‌جویی ایجاد شود. پس از این مرحله است که می‌توان وارد راهبرد ایجاد بازار سهمیه انرژی برای هر کدملی شد. باید تأکید کرد که بخش انرژی فرصت بزرگ و بی‌بدیل اقتصاد ایران است.

ضرورت اتخاذ سیاست فعال پولی

سیاست پولی یک وجه سلبی دارد که نباید زمینه کاهش ارزش پول ملی و رشد سرسام‌آور نقدینگی را فراهم کند و یک وجه ایجابی دارد که باید بتواند هدایت اعتبار را به سمت پروژه‌های پیشران و فعالیت‌های مولد تسهیل و تشویق کند. در گذشته مقام پولی نسبت به وجه ایجابی کاملاً بی‌اعتنا و بی‌اعتقاد بود اما امروز که همگرایی میان بانک مرکزی و ارکان اقتصادی دولت وجود دارد باید از رویکرد منفعلانه در خصوص پایه پولی به سمت سیاست فعالانه حرکت کرد. در غیر این صورت، همانند سال گذشته که اضافه برداشت بانک‌ها (بدون هدفگذاری پیشینی) سهم بالای پایه پولی را به خود اختصاص داد، در آینده نیز اجزای پایه پولی می‌توانند بدون اینکه در مسیر پیشران‌های تولید قرار گیرند، عمل کنند. در شرایطی که لازم است کل‌های پولی [M1] پولی و ترازنامه بانک‌ها به دلیل کنترل نقدینگی کنترل شود، گریزی نداریم از اینکه بر مسأله «کیفیت نقدینگی» تمرکز کنیم و با هدایت اعتبار، اجازه دهیم تأمین مالی در بخش پیشران‌های تولید از نفس نیفتد.

ضرورت اصلاح ناترازی بانکی

خوشبختانه توافق کلی برای مقابله با بانک‌های ناتراز و ذاتاً ناسالم وجود دارد اما ضروری است سرعت پیشبرد سیاست افزایش یابد و جسارت بیشتری برای تصمیمات سخت داشته باشیم. این بانک‌های ناتراز ناسالم، عامل رقابت بر سر نرخ سود و مروج بی‌قاعدگی محسوب می‌شوند. تجربه نشان داده است که مقابله با مدیران متخلف توسط هیأت انتظامی بانک‌ها نیز بدون شفافیت و با احکام ضعیف صورت می‌گیرد که این امر از باززندگی لازم برخوردار نیست. همچنین این مسأله را مطرح کرده‌ایم که بانک‌های تجاری و توسعه‌ای-تخصصی هر کدام باید در جای خود تعریف و تنها بر عقود و مشتری‌ان خاص خود تمرکز کنند. بانک مرکزی نیز باید قواعد و امتیازات اختصاصی به هر کدام ارائه دهد و ابزارهای سیاست پولی خود را به تناسب موفقیت بانک‌ها در تحقق اهداف ملی به کار گیرد. این تغییر برخلاف رویه‌ای است که برای همه به طور مثال نرخ ذخیره قانونی را یکسان کاهش یا افزایش می‌دهد و شرکت‌های اقتصادی نیز باید رابطه بلندمدت با فقط یک یا دو بانک مرتبط با حوزه خود برقرار کنند تا امکان قراردادهای بلندمدت فراهم شود و انگیزه سوءاستفاده از «اطلاعات نامتقارن» و در نتیجه رخ دادن «مخاطره اخلاقی و انتخاب معکوس» به حداقل برسد. همچنین برای تسهیلات خرد مردم در قالب اشخاص حقیقی، ضروری است بانک‌ها به سوی رویکرد کارمزدی بروند تا روش سپرده امتیازی (یا آنچه در اوراق مسکن وجود دارد) موجب شود افراد امتیاز برای تسهیلات را مبادله کنند. منفعت نرخ سود سپرده‌گذاران، امتیاز تسهیلات است که می‌تواند مبادله شود. این مسأله در حل و فصل شبهه ربا نیز تأثیر جدی دارد.

ضرورت تحول در بوروکراسی بین بخشی

یکی از لوازم اصلاح ساختاری در اقتصاد، غلبه بر مانع هماهنگی بین بخشی و بوروکراسی‌های درون دستگاه‌ها است. این موضوعی است که مستقلاً باید مدنظر سازمان برنامه و بودجه یا سطح معاون رئیس‌جمهور قرار گیرد. تجربه دوسال اخیر آشکارا نشان می‌دهد بسیاری از سازکارهای سنتی، حمیت‌های جاهلی رسوب کرده در دستگاه‌ها و برخی بوروکرات‌ها، منفعت خود را در تداوم عیوب ساختاری می‌بینند و بنابراین در همکاری‌های بین بخشی کارشکنی می‌کنند. مقصود، اغراض جناحی برخی افراد نیست بلکه رویه‌های بخشی‌نگر، چسبندگی‌های منفعتی و روحیه‌های غیرجهادی است که زمان هرکدام از این اصلاحات ساختاری را طولانی و جریان انقلابی را ناامید می‌سازد. امید است با تمرکز تدابیر میان‌مدت بر محورهای هفتگانه یادشده، بتوان سقف تاریخی رشد اقتصاد ایران را شکافت و طرحی نو در انداخت و همزمان بر آسیب‌پذیری‌های ساختاری آن نیز چیره شد.

خبر

آغاز فعالیت‌های برون مرزی جهاد کشاورزی بعد از ۴۴ سال

مدیر عامل شرکت جهاد نصر از صدور خدمات فنی و مهندسی و آغاز فعالیت‌های برون مرزی جهاد کشاورزی توسط شرکت جهاد نصر پس از ۴۴ سال خبر داد.

رضا عظیمی در نشست خبری حاشیه نمایشگاه «روایت خدمت، وعده وفا» که در محل نمایشگاه بین‌المللی تهران برگزار شد، با گرامیداشت یاد شهدای دولت و معرفی مؤسسه جهاد نصر، به ارائه گزارشی از پروژه‌های در دست اجرای این مجموعه پرداخت.

مدیر عامل شرکت جهاد نصر بیان کرد: ما محدود به پروژه کشاورزی نیستیم. گروه مشارکت نصر در تمام زمینه‌های عمرانی شامل نفت، گاز، مجتمع صنعتی و معدنی و... ورود پیدا کرده است. خوشبختانه اکنون حداقل در چهار

تا پنج کشور منطقه تقاهنامه‌هایی مبادله شده و در آستانه انعقاد قرارداد برای ایجاد شهرک‌های تفریحی، توریستی و مسکونی در کشورهای منطقه هستیم. وی با اشاره به تشکیل یک کنسرسیوم در بخش تجارت با مشارکت تجار بزرگ بخش خصوصی، اضافه کرد: امیدواریم با توجه به این همگرایی و وجود تجربیات بزرگ بخش تجارت، بتوانیم با این مجموعه‌های خصوصی فعالیت تجاری و قدم‌های بزرگی در بخش توسعه کشاورزی با اولویت کشورهای همسایه برداریم.

عظیمی از ورود قریب الوقوع شرکت تحت مدیریت خود به کار تولید مسکن خبر داد و افزود: تلاش می‌کنیم با ساخت واحدهای مسکونی مشکل مسکن خانواده وزارت جهاد کشاورزی را مرتفع کنیم. وی ادامه داد: پروژه بزرگی را برای ایجاد یک شهرک مدرن، بزرگ و امروزی در حومه تهران در دست مطالعه داریم. با اجرای این پروژه بزرگ که یک کار اقتصادی است، امیدواریم هیچ یک از همکاران ما در وزارت جهاد کشاورزی بدون مسکن باقی نمانند.

عظیمی درباره پروژه‌های در دست افتتاح هفته دولت توسط این شرکت گفت: پروژه‌هایی را برای افتتاح آماده کرده‌ایم. بخشی از آن مربوط به پروژه غرب و شمال غرب است. در پنج استان غرب حدود ۵۴۰ هکتار پروژه با اعتبار سه هزار میلیارد ریال در حال افتتاح است.

وی پروژه بزرگ ۵۵۰ هزار هکتاری مقام معظم رهبری در خوزستان، پروژه شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی غرب و شمال غرب کشور در سطح ۲۷۷ هزار هکتار و مگا پروژه مقابله با ریزگردهای استان خوزستان را جزو پروژه‌های شاخص و اصلی این مجموعه اعلام کرد. عظیمی گفت: اکثر این پروژه‌ها با عنایت مقام معظم رهبری و از محل اعتبارات صندوق توسعه ملی با اذن ایشان اجرایی شده است.

مدیر عامل جهاد نصر با اشاره به اینکه ۵۰۰ هکتار از پروژه ۵۵۰ هزار هکتاری در خوزستان واقع شده و ۵۰ هکتار آن در استان ایلام است، یادآور شد: فاز اول پروژه در ۲۹۷ هزار هکتار به طور ۱۰۰ درصد اجرا شده است و انقلابی در کشاورزی خوزستان ایجاد کرده است. مدیر عامل جهاد نصر در خصوص فاز دوم طرح ۵۵۰ هزار هکتاری گفت: برآورد اعتبار برای اجرای این فاز ۱۵۰ همت است. با این اعتبار کل شبکه‌های اصلی و فرعی پروژه احداث می‌شود. حدود ۵۰ درصد این رقم مربوط به پروژه‌های وزارت جهاد کشاورزی و ۵۰ درصد مربوط به طرح‌های مرتبط با وزارت نیرو است.

